

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye Az európai pénzügyi intézetek etikai és szociális dimenziója

(2009/C 100/14)

2007. szeptember 25-én az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy Eljárási Szabályzata 29. cikkének (2) bekezdése alapján saját kezdeményezésű véleményt dolgoz ki a következő tárgyban:

Az európai pénzügyi intézetek etikai és szociális dimenziója (saját kezdeményezésű vélemény).

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Gazdasági és Monetáris Unió, gazdasági és társadalmi kohézió” szekció 2008. október 2-án elfogadta véleményét. (Előadó: Edgardo Maria IOZIA.)

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2008. október 22-23-án tartott, 448. plenáris ülésén (az október 23-i ülésnapon) 122 szavazattal 23 ellenében, 45 tartózkodás mellett elfogadta az alábbi véleményt.

1. Összefoglalás és ajánlások

1.1. A pénzügyi válság előre nem látható és nem várt legújabb fejleményei – a hatalmas veszteségeket, valamint a piac védelmére és ezáltal a megtakarítók, a vállalatok és a befektetők védelmére szolgáló szabályozáspolitikai eszközök nyilvánvaló kudarcát tekintve – további megfontolásokat tesznek szükségessé a vélemény tartalmát illetően. A világszerte előforduló csődök és a látszólag erős bankokra és biztosítókra irányuló mentőakciók több millió polgár körében okoztak félelmet és aggodalmat.

1.1.1. Az Európai Tanács október 15–16-i ülésén főként a pénzügyi válsággal foglalkozott, és kifejezte, hogy elkötelezett az európai pénzügyi rendszer és a betétesek védelmét szolgáló, összehangolt és globális fellépés iránt. Az euróövezet országai után a teljes Tanács is megerősítette az október 12-én Párizsban meghatározott alapelveket, melyek célja a pénzügyi rendszer stabilitásának biztosítása, az európai pénzügyi szektor – különösen a multinacionális vállalatok – feletti felügyelet erősítése, valamint az európai szintű felügyelet koordinációjának javítása, továbbá a jelentős pénzügyi intézetek támogatása, a csődök elkerülése és a megtakarítók betétei védelmének garantálása.

1.1.2. A Tanács ezenfelül sürgette a hitelminősítő intézetek tevékenységére és a betétbiztonságra vonatkozó előírásokkal kapcsolatos munkák felgyorsítását, és felszólította a tagállamokat, hogy megfelelő intézkedések segítségével biztosítsák, hogy a részvényopciók kiosztása és a menedzserek díjazása, különösen a pénzügyi szektorban, ne vezessen se mértéktelen kockázatvállaláshoz, se a rövid távú célokra való túlzott összpontosításhoz.

1.1.3. Az Európai Tanács hangsúlyozta, hogy intézkedéseket kell hozni a növekedés és a foglalkoztatás támogatására, valamint az érdek-összeütközések elkerülése céljából olyan tényleges, átfogó reformot kell végrehajtani a nemzetközi pénzügyi rendszer terén, amely az átláthatóságnak, a bankok megbízhatóságának, a felelősségvállalásnak, az integritásnak és a globális kormányzásnak az alapelveire épül.

1.1.4. Az EGSZB már régóta hiába sürgette a szabályozáspolitikai eszközök megerősítését célzó intézkedéseket, valamint a felügyeleti hatóságok közötti együttműködést és a felügyeleti intézkedések koordinálását és összehangolását; felhívta a figyelmet az európai és a nemzetközi bankrendszer mértéktelen kockázatvállalására, amelyet súlyosbítanak az aránytalanul nagy, a rövid távú eredményekhez kötött fizetések, melyek arra kényszerítik az ágazat szereplőit, hogy válogatás nélkül eladási kampányokat folytassanak igen nagy kockázatú termékekkel.

1.1.5. Az Európában is megjelenő pénzügyi botrányok ellenére még nem került sor konkrét intézkedésekre, és csak most, amikor a válság kiterjedése drámai következményekkel fenyegeti az egész gazdaságot, ekkor válik tudatossá, hogy a féktelen és felelőtlen kapitalizmus és a mértéktelen és határtalan növekedés ígéretei hamisak voltak és mély válsághoz vezettek.

1.1.6. Ez a modell visszavonhatatlanul a végét járja. Az EGSZB reményét fejezi ki az iránt, hogy a politikai döntéshozók végre felvállalják a felelősséget, és

— megerősítik a felügyeleti hatóságok céljait és tevékenységi körét,

— megtiltják a költségvetésen kívüli eszközök, kölcsönök és értékpapírok birtoklásának lehetőségét,

— kiterjesztik és összehangolják a nemzeti szabályozó hatóságok tevékenységi körét,

— a fedezeti alapok, befektetési bankok, strukturált offshore pénzügyi eszközök, állami alapok és részvényalapok tevékenységeire vonatkozóan megfelelő és átláthatóbb normákat vezetnek be, a hatóságok felügyelete alá vonják ezeket, valamint az Európai Parlament követelésével megegyezően olyan „vállalati” jelleggel és minőséggel ruházzák fel őket, amelyre érvényesek a hatályos előírások,

— módosítják az adórendszert, és nagy kockázat, ill. túl nagy eladósodás esetén eltekintenek az ösztönzőktől és a kedvezményektől,

— létrehoznak egy európai hitelminősítő intézetet,

— a Tanács jelenlegi követelésével összhangban szabályozzák a topmenedzserek fizetésének rendszerét, valamint a pénzügyi piac szereplőit a nem megfelelő pénzügyi termékek értékesítésére ösztönző tényezők rendszerét,

— felügyelik a nem szabályozott piacokat, valamint

— kiigazítják a komplex pénzügyi termékekre és a származékos ügyletekre irányuló tőkeköveteléseket.

1.1.7. Az EGSZB úgy véli, hogy az igen súlyos pénzügyi válságot és a kaszinókapitalizmus várható végleges kudarcát tekintve célirányosabb intézkedéseket kell hozni annak érdekében, hogy a jövőben megvédjük a pénzügyi rendszert és ugyanakkor fellendítsük a gazdaságot. Minden elképzelhető erőfeszítést meg kell tenni annak a veszélynek az elkerülése érdekében, hogy a pénzügyi világban megjelent krízis az egész reálgazdaságra áterjedjen. Az infrastrukturális beruházások, a „zöld beruházások”, például az energiahatékonyság, a megújuló energiahordozók, az innováció és fejlesztés terén megvalósuló beruházások hozzájárulhatnak a kereslet növeléséhez. A tagállamok által biztosított új európai alap, amelyet az EBB kezelne, megoldhatná a gazdaság szorult pénzügyi helyzetét, főként olyan gazdasági tervek esetében, amelyekhez közép- és hosszútávú beruházások szükségesek.

1.1.8. Az EGSZB üdvözli a tagállamok, az Európai Központi Bank és a Tanács eddigi intézkedéseit, és minden európai intézményt felszólít arra, hogy ebben a polgárok, a munkavállalók és a vállalatok számára oly drámai helyzetben egységesen és gyorsan cselekedjen, hogy minél előbb visszaálljon az európai és a globális pénzügyi rendszer megfelelő működése.

1.1.9. Ezen túlmenően az EGSZB amellel foglal állást, hogy az ehhez az elsőrendű célhoz szükséges pénzügyi jellegű intézkedések mellett minden elképzelhető erőfeszítést tegyünk meg az adott helyzetből következő gazdasági válság feltartóztatása érdekében.

1.1.10. A bankok megmentésére több százmilliárd eurót bocsátottak rendelkezésre. Az EGSZB amellel emel szót, hogy ugyanilyen erőlkifetéssel és áldozatkészséggel kerüljön sor a vállalatok, főként a kkv-k megmentésére is, a keresletet pedig a bérek és a nyugdíjak emelésével is élénkítsük, ezzel megakadályozva, hogy a recesszió hamarosan depresszióvá alakuljon.

1.2. A pénzügyi szolgáltatások kínálatának sokfélesége a természetben fellelhető életformák sokféleségéhez hasonlítható. A biodiverzitás megóvása ma folyamatosan a nyilvánosság figyelmének középpontjában áll. A pénzügyi szolgáltatásnyújtók „biodiverzitásának” megóvása ugyanígy Európa kulturális és szociális örökségének korántsem elhanyagolható eleme, amelyért kötelességünk kiállni, hiszen rendkívüli társadalmi értéket képvisel. Az európai pénzügyi rendszer etikai és szociális dimenzióját erősíteni és óvni kell.

1.3. A Lisszaboni Szerződés 2. cikkének (3) bekezdése szerint „Az Unió Európa fenntartható fejlődéséért munkálkodik, amely olyan kiegyensúlyozott gazdasági növekedésen, árstabilitáson és magas versenyképességű, teljes foglalkoztatottságot és társadalmi haladást célul kitűző szociális piacgazdaságon alapul, amely a környezet minőségének magas fokú védelmével és javításával párosul. [...] Az Unió tiszteletben tartja saját kulturális és nyelvi sokféleségét, biztosítja Európa kulturális örökségének megőrzését és további gyarapítását”.

1.4. Az európai intézményeknek és a tagállamoknak is kötelezettséget kell vállalniuk a pénzügyi piac etikai és szociális dimenziójának megerősítéséért és fenntartásáért, egyúttal megóvva versenyképességét is. „A szociális piacgazdaság egyúttal szociálisan igazságos gazdaság is”⁽¹⁾; és „A szociális piacgazdaságnak köszönhetően a gazdaság elérheti végső célját, az egyének gazdagságát és jólétét, megóvva őket attól, hogy szükségét szenvedjenek”⁽²⁾.

1.5. Amikor Jacques Delors előterjesztette annak a magas szintű európai munkacsoportnak az életre hívására irányuló javaslatát, amelyre az európai pénzügyi piaci válság miatt, új szabályok megalkotása végett volt szükség – mivel „a spekuláció nem uralkodhat rajtunk” –, kifejtette, hogy a jelenlegi válság „a gyengén szabályozott, illetve szabályozatlan piacok csődje, amely ismét megmutatta, hogy a pénzügyi piac képtelen az önszabályozásra”.

1.6. A közelmúltban kiobbant válság bebizonyította, hogy a pénzügyi rendszer pluralizmusa és „biodiverzitása” – miközben része Európa kulturális és történelmi örökségének – egyúttal az etikus/szociális természetű kezdeményezések létfeltétele, továbbá a versenyképesség növelésének, illetve a pénzügyi rendszereket sújtó általános válságok megelőzésének is fontos tényezője.

⁽¹⁾ A. F. Utz, *Etica economica* („Gazdasági etika”), San Paolo, Cinisello Balsamo, 1999.

⁽²⁾ Konrad Adenauer: *Memorie* (Emlékiratok) 1945–1953, Mondadori, Milan, 1966.

1.7. A gazdasági növekedés bizonyos határokon túl – egyéb szükségletek kielégítésének lehetősége nélkül – nem vezet nagyobb boldogsághoz. Vissza kell szorítani a pénzügyi spekuláció domináns szerepét a reálgazdaságban, és a pénzpiacot ésszerűbb, szociálisan fenntartható és etikai szempontból is elfogadható magatartásra kell kényszeríteni.

1.8. Éppen ezért támogatni kell az etikus és közérdeket szolgáló pénzügyi ágazatot. Az EGSZB abból indul ki, hogy ezen a területen az intervencionista, felülről lefelé haladó megközelítés nem helyénvaló, mivel a tapasztalat azt mutatja, hogy helyesebb, ha a szociális és etikai alapon szerveződő kezdeményezések spontán módon, alulról indulnak ki.

1.9. Az etikai dimenzió nem csupán egy adott tevékenység-típus kiváltsága. Külön figyelmet érdemel a takarékpénztárak és a különféle szövetkezeti mozgalmak bizonyítható jelentős szerepe az etikus/szociális kezdeményezések támogatásában és a helyi rendszerek fejlesztésének megerősítésében. Bár ezt a szerepet az EK-Szerződés is elismeri, egyes tagállamok továbbra sem méltányolják és támogatják kifejezetten. Törekedni kell a szociálisan felelős kormányzási módszer szisztematikusabb és szélesebb körű elismertetésének biztosítására. A szövetkezeti mozgalom ellen a megfelelő európai jogszabályozás hiányában Olaszországban, Spanyolországban, Franciaországban és Norvégiában megkezdett, az Európai Bizottsághoz benyújtott legutóbbi keresetek erről a szükségszerűségről tanúskodnak.

1.10. Az EGSZB úgy véli, hogy a jogi keretek soha nem semlegesek a szervezetek és egyének magatartásával szemben. Erre a megfigyelésre alapozva az EGSZB úgy látja, hogy egy olyan rendszerben, amely eleve bizonyos viselkedésformákat ösztönöz, az az elv, hogy az etikus/szociális kezdeményezéseket szisztematikus, széles körű kompenzációs rendszerrel kell támogatni, megfelel a gazdaságban és a társadalomban betöltött közérdekű szerepre alkalmazandó tisztességességi és ésszerűségi kritériumoknak.

1.11. Valahányszor egy-egy szervezet kimutathatóan – legalábbis részben, de strukturált és állandó jelleggel – lemond a profit maximalizálásának elvéről, hogy etikus, illetve szociális természetű kezdeményezéseket támogasson, jogosultnak kell tekinteni arra, hogy legalább részben – az alapvető prudenciális szabályok kivételével – az általános szabályoktól eltérő adózási és szabályozási elvek vonatkozzanak rá. Egyes tagállamok az etikus befektetőkre a bankrendszerre vonatkozó irányelv eltérést alkalmazazzák: törekedni kell arra, hogy ezt az elvet valamennyi tagállamra kiterjesszék.

1.12. Az EGSZB felveti a kérdést, hogy a jellemzően profitorientált szervezetek részéről az etikai/szociális konnotációjú

kezdeményezések részesülhessenek-e adó- vagy szabályozási kedvezményekben. Ha egy profitorientált szervezet olyan kezdeményezést indít útnak, amely strukturálisan elkülönül a rendes üzletmenetétől: aligha kérdéses a szokványos bánásmódtól eltérő kompenzáció megítélésének jogossága. Másrészt abban az esetben, ha a kezdeményezések strukturálisan nem választhatóak el a szokásos üzletmenetétől, el kell mélyíteni a vitát annak meghatározására, vajon helyénvaló-e a kompenzációs rendszer bevezetése.

1.13. Számos piaci szegmensben kevés figyelmet fordítanak a szociális dimenzióra. A vállalatok társadalmi felelőssége olyan folyamatos növekedést helyez előtérbe, amely tiszteletben tartja az emberi méltóságot és a környezetet. A szolgáltatás minősége helyett viszont a kizárólag az eladott árumennyiséghez kötődő ösztönző rendszerek óriási elégedetlenséget keltenek a fogyasztók és a környékbeli kereskedelmi nyomás miatt akut „költségvetési kórban” szenvedő munkavállalók között.

1.14. Az EGSZB úgy ítéli meg, hogy szükséges az úgynevezett arányosság elvének módszeres és célzott alkalmazása – az elv értelmében ugyanis az egyszerű tranzakciókat bonyolító, kis méretű közvetítőkre nem lehet a komplex multinacionális szervezetekkel azonos szabályozási terhet róni –, természetesen emellett, hogy a piac továbbra is ugyanazokat a garanciákat élvezze. A szabályok a piac védelmében kerülnek elfogadásra.

1.15. A versenytorzító tagállami intézkedések elfogadásának megakadályozásával az Európai Bizottság segíthet megóvni a pénzügyi, banki és biztosítási szolgáltatások sokféleségét. Az állami támogatásra vonatkozó szabályokban is figyelembe kell venni ezt a szempontot.

1.16. A „kaszinókapitalizmus”, a „turbókapitalizmus” számos jelentős ipari és pénzügyi vállalkozást megszállt, sorozatos tranzakcióival egykori önmaguk árnyékává redukálva és aprózva szét azokat; munkavállalók, családok, részvényesek ezrei és általában véve a gazdaság esett áldozatul e tranzakciók „pusztításának”, amely számos régi értéket elsöpört, és csak romokot hagyott maga után.

1.17. A jelen véleményében az EGSZB ismételten hangsúlyozza, hogy a gazdaságnak az emberiség ügyét kell szolgálnia. Ahogy egy nagy közgazdász mondta ⁽¹⁾: „a legnagyobb veszély az, hogy hitünket alárendeljük a modern ipari rendszer igényeinek. [...] E rendszer alaptételei így szólnak: a technológia mindig jó; a gazdasági növekedés szintén; a vállalatoknak folyamatosan terjeszkedniük kell; a fogyasztás a boldogság fő forrása; a téklenség bűn; és semmi nem kérdőjelezheti meg a technológia, a növekedés és az egyre fokozódó fogyasztás elsődlegességét”.

⁽¹⁾ John Kenneth Galbraith: „Liberty, Happiness ... and the Economy” (Szabadság, boldogság ... és a gazdaság). *The Atlantic Monthly*, 1967. június.

2. Bevezetés

2.1. Etika és szociális indíttatás

2.1.1. A nyugati civilizáció szilárd alapját a görög filozófia fektette le – az „etikus” és a „szociális” fogalmak meghatározását keresve tehát a görög gondolkodókhoz kell visszanyúlnunk.

2.1.2. Arisztotelész szerint az etika célja az ember jóléte, mégpedig nem valamiféle elvont értelemben, hanem az aktív élet révén megszerezhető és elérhető maximális javak értelmében. A legfőbb jó, amire az egyén törekszik: a boldogság, a boldogság legmagasabb formája az erényes cselekvés.

2.1.3. „boldogság a legjobb, legszebb és leggyönyörűsebb dolog, s benne ezek a tulajdonságok nem különíthetők el úgy, mint abban a bizonyos déloszi feliratban:

»a) Legszebb dolog az igazság;

b) legjobb az egészség,

c) legkedvesebb pedig az, ha az ember elérheti mindazt, amit szeret«.

d) Mindez megvan ugyanis a legjobb tevékenységekben; márpedig éppen ezeket – jobban mondva ezek közül is egyet, azaz a legkíválóbbat – nevezzük boldogságnak – Arisztotelész: *Nikomakhoszi Etika*, I. könyv (Szabó Miklós fordítása).”

2.1.4. A filozófia segít megérteni, hogyan alakítják ki az etika abszolút realitása mentén az azonos boldogságfogalommal rendelkező és annak elérésére közösen törekvő kisebb-nagyobb társadalmi csoportok igényeiknek megfelelően a saját relatív realitásaikat.

2.1.5. Sokféle etikai rendszer és érték él együtt, melyek együttesen alkotják az emberiség gazdag történelmét a maga végtelen változatosságában; ilyen többek között a közelmúltban „a boldogság közgazdaságtana” néven ismertté vált elmélet is. Ez utóbbi empirikus alapon vizsgálja módszeresen a boldogság természetét és elérésének lehetséges módjait.

2.1.6. Bizonyított tény, hogy a gazdasági növekedés az egyéb igények kielégítése nélkül nem növeli az egyén boldogságát. Éppen ellenkezőleg: „Bizonyos határon túl a gazdasági növekedés nem hoz nagyobb boldogságot. A folyamatosan növekvő fogyasztás

költségei miatt egyre többet kell dolgozni, és egyre több időt kell munkával tölteni. Ez pedig súlyosan megterheli emberi kapcsolatainkat – holott a legnagyobb boldogság éppen ezekből a kapcsolatokból születhet meg”⁽¹⁾.

2.1.7. Számos Eurostat-felmérés kimutatta, hogy miközben az elmúlt 25 évben folyamatosan nőtt az egy főre jutó jövedelem Európában, a boldogságszintek alapvetően nem változtak. Meglehetősen hasonló eredmények születtek az Egyesült Államokban is.

2.2. A 2007–2008-as pénzügyi válság: hogyan tovább?

2.2.1. A pénzügyi piacokon 2007 februárja óta rendszeresen végigsöprő viharos válság, amely a vezető pénzügyi és bankintézményeket sem kímélte, a nemzetközi politikai viták egyik legfontosabb napirendi pontjává lépett elő.

2.2.2. A válság amerikai hitelintézetekre kifejtett hatását tovább súlyosbította és mélyítette az a tény, hogy sok „másodlagosnak” minősített – vagyis kevés visszafizetési esélyt mutató – jelzáloghitel értékpapírosítási eljárással nagyobb „adósságcsomagokba” tömörítettek, és az átláthatóság teljes hiánya miatt nem volt érzékelhető a probléma mérete és súlyossága. A válság eredményeképpen az érintett szereplők bizonytalan és értékvesztett kötelezvényekkel maradtak magukra.

2.2.3. A bizonytalanság megrendítette a pénzügyi rendszerbe vetett bizalmat, ami káros következménnyel jár az olcsó hitelek folyamatos áramlására támaszkodó vállalkozásokra nézve.

2.2.4. A pénzügyi válság első számú áldozata a spekulatív fedezeti alapok – köztük a legnagyobb kereskedelmi bankok alapjai – voltak. Az amerikai másodlagos hitelválság veszteségeit jelentős részben európai bankok könyvelték el. Különösen súlyos kár ért egyes híresen óvatos német bankokat, de a kór a járulékos költségek miatt védettnek tűnő pénzintézetekre is áttért, akiknek a pénzügyi költségei emelkedtek rohamosan. Így kerülhetett a Northern Rock is csődközeli állapotba.

2.2.5. A SOCGEN esete részben a múlt nyáron kezdődött pénzügyi zúrzavarhoz, részben pedig ahhoz a tendenciához köthető, hogy a pénzügyi piac szereplőit túlzott kockázatvállalásra ösztönözték, amely jelentős nyereséghez éppúgy vezethet, mint csillagászati veszteségekhez elővigyázatlan befektetések esetén. Mindez rávilágított az adott intézményben alkalmazott belső ellenőrzési eljárások drámai mértékű elégtelenségére, továbbá kételyre ad okot az e területen működő banki rendszer egészének eljárásait illetően.

⁽¹⁾ Luca De Biase: *Economia della felicità* (A boldogság közgazdaságtana). Feltrinelli, 2007.

2.2.6. Ez a „kaszinókapitalizmus”, ahol sajnos a „vesztes bank” főként a leggyengébb kisbefektetőkből – akiknek így vagy úgy ki kell fizetniük azt a számlát, amely nem őket terheli –, a munkavállalókból (eddig több mint 100 000 állás szűnt meg a pénzügyi szektorban, és a jövőben még több fog⁽¹⁾ és a polgárokból áll, aláásva biztonságérzetüket, és felvetve a kérdést, van-e még szavahihetősége a pénzügyi rendszernek.

2.2.7. Az eddigi veszteségek 400 milliárd dollárra rúgnak, de megbízható becslések szerint elérhetik az 1 200 milliárd dolláros határt is⁽²⁾. Természetesen ezt megérik az intézményi nagybefektetők és a nyugdíjalapok, azonban az egész gazdasági rendszer viseli a súlyos következményeket a költségek növekedése és a pénz kisebb mértékű rendelkezésre állása, következtésképpen az árak és az infláció emelkedése, illetve ezeknek a gazdaság lefékeződésére gyakorolt hatása révén. Ez az elferdült spirál a gazdasági tevékenységek egészét érinti. Egyes tagállamokban már recesszióról beszélnek.

2.2.8. Tény, hogy az európai pénzügyi rendszer néhány elszigetelt és korlátozott példától eltekintve inkább a válság elszenvedője, semmint okozója volt. Ám ugyanakkor az is igaz, hogy a pénz fokozódó uralma, az egyre körmönfontabb profittermelési lehetőségek keresése, a spekulatív alapok mind agresszívabb szerepe és az autonóm, kolosszális forrásokkal rendelkező nemzetivagyon-alapok színre lépése mind marginálisabb szerepbe kényszeríti a reálgazdaságot. A válság egyúttal kidomborította a nemzeti felügyeleti rendszerek gyengeségét, a hatóságok közötti együttműködési mechanizmusok hatástalanságát és a hitelminősítő intézetek aggasztó szerepét is, beleértve az úgynevezett „etikai” minősítésben részt vevő intézeteket is (amelyek kedvezően értékelték például egy olyan, kiváló magatartási kódexszel rendelkező vállalkozást, mint a Parmalat).

2.2.9. A válság minden piaci szereplőt elért, tekintet nélkül arra, hogy magas vagy alacsony spekulatív profittal dolgoznak, vagy esetleg anélkül. A piaci integráció ma már olyan fokú, hogy senki nem érezheti biztonságban magát a negatív hatásokkal szemben. A gond az, hogy a szereplők csak a negatív kockázatot viselik közösen, míg a profit biztonságosan a spekulánsok kezében marad.

3. Az európai pénzügyi rendszer

3.1. Bankok

3.1.1. A bankok a pénzügyi rendszer összekötő, központi elemét képezik. Egyes országokban erős hatást gyakorolnak a reálgazdaságra; hatáskörük nem pusztán gazdasági, hanem befo-

lyásolják a területi és az üzleti fejlődést is, számtalan profittermelő alkalmat teremtve a maguk számára.

3.1.2. Jóllehet a bankok piaci környezetben fejtik ki tevékenységüket, és alapvetően mindegyik ugyanolyan – a standard alapszolgáltatástól a magas fokú specializációig terjedő – szolgáltatási skálát kínál, eltérő gyökereik mindmáig rányomják bélyegüket tevékenységükre.

3.1.3. A piac uralkodó szereplői, azaz a kereskedelmi- és beruházási bankok mellett léteznek alulról szerveződő takarékbankok is, amelyek célja a kulcsfontosságú pillanatokban segítő kezét nyújtani a városi közösségnek, és különösen a szegényebb rétegeknek. Az első ilyen takarékbankok a Német Császárságban jöttek létre a XIX. század elején, közülük több már meglévő – a XV. század során alapított – karitatív zálogintézményből alakult ki, új cégér alatt folytatva tevékenységét. Napjainkban a kiskereskedelmi piac megközelítőleg egyharmadát képviselik, 160 millió ügyféllel és 980 ezer munkavállalóval. A takarékpénztárak bevonásra irányuló kezdeményezései között említhetjük a „Die Zweite Sparkasse-t” Ausztriában és a „Parcours Confiance-t” Franciaországban.

3.1.4. Egyes peremvidékeken, illetve vidéki régiókban a földművesek és kézművesek megtakarítási mozgalmat indítottak, melynek alap gondolatát Friedrich Wilhelm Raiffeisen vetette fel az uzsorakölcsön kiküszöbölésére. Raiffeisen 1864-ben alapította meg az első „Darlehnskassenvereine”-t. A szintén a szövetkezeti elven alapuló népbankok Franz Hermann Schulze-Delitzsch gondolatai nyomán terjedtek el, aki 1850-ben hozta létre az első „Vorschussvereine”-t (népbankot). Ezekből a tapasztalatokból kiindulva fejlődött ki a szövetkezeti hitelintézetek és népbankok széles körű mozgalma, mely jelenleg a piaci részesedés több mint 20 %-át birtokolja az EU-ban, több mint 140 millió ügyféllel, 47 millió taggal és 730 000 munkavállalóval.

3.1.5. E történelmi kitekintésből is látható, hogy a civil társadalom mindig is a többi vállalkozásétól – legalábbis részben – eltérő szerepet tulajdonított a bankoknak a gazdasági rendszerben. Tőlük mindig is elvárták, hogy ne csak a profitot, hanem az etikai/szociális célokat is szem előtt tartsák.

3.1.6. Az egyik fontos aspektus, amit a pénzügyi szektornak is tekintetbe kell vennie, a pénzügyi szolgáltatásokhoz való szélesebb körű hozzáférés. Míg a fejlődő országokban csak a lakosság 20 %-a jut hitelhez, ez az adat Európában a megnyugtató 90 % körül mozog. Ez még mindig nem elég, hiszen a fennmaradó 10 % súlyos diszkrimináció áldozatának érezheti magát.

⁽¹⁾ Forrás: UNI (United Network International) – Genf, 2008.

⁽²⁾ Az Olasz Nemzeti Bank hírlevele, 52. szám, 2008. április.

3.2. Biztosítás

3.2.1. Az első modern bankok története a XV. század eleji Itáliára – az 1406-ban alapított San Giorgio bankra – nyúlik vissza, és egyes intézetek, például az 1472-ben, Sienában alapított Monte dei Paschi, mindmáig működnek. A biztosítótársaságok gyökerei azonban ennél is jóval messzebb vezetnek vissza. Az első biztosítási intézmények a Kr. e. II–III. évezredben, Kínában és Babilonban jöttek létre. Az élet- és egészségbiztosítás koncepcióját elsőként a görögök és rómaiak vezették be, az úgynevezett „jótékony társaságokkal”, amelyek fizették az orvosi ellátást, családtámogatást folyósítottak és még temetési költségeket is átvállaltak. A középkori céhek hasonló elven működtek. A befektetéstől elkülönülő biztosítási szerződést a XIV. századi Genovában (1347-ben) találták fel. Erre alapozta vagyonát Edward Lloyd, aki 1688-ban kávéházat nyitott a londoni Tower Streeten, melynek közönsége hajótulajdonosokból, kereskedőkből és hajóskapitányokból állt – vagyis ideális találkozóhely volt a hajókra és rakományukra biztosítást kötni kívánó, illetve a kockázatban pénzügyi részesedést vállaló felek között. Az első tűzbiztosítást a Nicolas Barbon-féle „Fire Office” vezette be ugyanebben az időszakban, miután az 1666-os londoni tűzvész 13 200 lakóházat pusztított el.

3.2.2. Lloyd kísérlete nyomán (amely technikai szempontból még nem volt biztosítási társaság) a biztosítási modell Európaszerte elterjedt, és mindenféle biztosítási társaságok alakultak. A modern biztosítások kialakulása a modern valószínűségelmélethez kapcsolódik, melynek előfutárai között említhetjük Pascalt és Fermat, valamint Galileit is. A biztosítási szektoron belül kialakult a kölcsönösségi biztosítók (*mutual bodies*) intézménye, melyek elsősorban a biztosítottak – más szóval a közvetlen ügyfelek –, nem pedig részvényesek tulajdonában álltak. A múlt században születtek meg a szövetkezeti biztosítási intézmények, és egyes országokban kiváló minőségű termékeknek köszönhetően fontos pozíciót foglaltak el az egész piacon. Akárcsak a szövetkezeti bankok, a kölcsönösségi biztosítók is erős szálakkal kötődnek a helyi gazdasági rendszerekhez, létfontosságú szerepet töltenek be azok fejlődésében, nem utolsósorban a többletérték jelentős részének visszaforgatása révén.

3.3. Etikus bank és biztosítás

3.3.1. Az elmúlt években számos etikus bank és biztosítótársaság alakult, melyek központi célja, hogy kizárólag olyan vállalkozásokkal tartsanak fenn kapcsolatot, illetve olyanoknak nyújtsanak pénzügyi támogatást, amelyek megfelelnek bizonyos szigorú, értékalapú elvárásoknak, és összhangban állnak annak a közösségnek az elvárásaival, amelyből ezek a bankok és biztosítók kisarjadtak. Ilyen – a területen védjegynek számító – „érték” például a környezeti fenntarthatóság követelménye, a fegyverpiactól való, kompromisszum nélküli távolmaradás, illetve mindenfajta diszkrimináció mellőzésének vállalása.

3.3.2. „Etikus” finanszírozás és mikrofinanszírozás

3.3.2.1. Az *etikus finanszírozás* olyan pénzügyi tevékenységet jelent, amely bizonyos humanitárius, szociális, illetve környezetvédelmi kezdeményezéseket a környezetre és a társadalomra

kifejtett etikai és gazdasági hatásuk fényében támogat, és elsődleges célja az érintett tevékenységek – illetve mikrohitelen keresztül egyes egyének – pénzügyi támogatása.

3.3.2.2. A mikrofinanszírozást szakosodott bankok nyújtják – kisebb összegek formájában – a népesség azon szegényebb szegmenseinek, amelyek amúgy ki lennének zárva a hagyományos bankrendszerből. A mikrofinanszírozást leginkább a harmadik világban való jelenléte tette ismertté. Nem szabad azonban elfeledkezni arról, hogy a nyugati országokban is jelentős hagyománya van a mikromegtakarításnak (míg a mikrohitel marginálisabb jelenség maradt, lásd pl. a zálogházakat): a mikromegtakarítás egyik példája az alacsony költségű többéves letétek intézménye.

3.3.2.3. Az etikus pénzügyi vállalkozások tevékenységét a következő elvek vezérlik ⁽¹⁾:

- a) a nemi hovatartozás, etnikai származás, vallás, illetve vagyon alapján történő megkülönböztetés tilalma a hitelfelvevőkkel szemben, a hitel minden formáját alapvető emberi jognak tekintve;
- b) a gyengébbekhez való eljutás, a személyes, csoport- és közösségi garanciákat egyenlő alapon kezelve a vagyoni alapú garanciákkal;
- c) a hatékonyság, ami az etikus pénzügyi szolgáltatások esetében nem profitalapon működik, hanem gazdaságilag létfontosságú és társadalmilag hasznos tevékenységekben mérhető;
- d) a megtakarítók bevonása a pénzügyítő konszern döntéseibe, egyrészt a pénzek elsődleges rendeltetési irányvonalainak megjelölésén, másrészt a döntéshozatalban való demokratikus részvételen keresztül;
- e) teljes átláthatóság és az adatokhoz való teljes hozzáférés – ezért szükséges a megtakarítások nevesítése –, illetve az ügyfeleknek joguk van a pénzügyi intézmény működéséről, valamint a hitelezési és befektetési döntéseiről szóló tájékoztatáshoz;
- f) a pusztán a pénz birtoklásán, illetve a pénzzel való kereskedelmén alapuló meggazdagodás visszautasítása, a kamatlábakat etikai, szociális, illetve gazdasági értékelések alapján a lehető legtisztességesebb szinten tartva;

⁽¹⁾ Részvételi demokrácia: definíciók a Lazium régió költségvetési tanácsa által finanszírozott tanulmányból (1).

g) minden olyan gazdasági szereplővel és tevékenységgel való pénzügyi kapcsolat megtagadása, amely ellentétes az emberiség fejlődésével, vagy hozzájárul az alapvető emberi jogok megsértéséhez, pl. fegyvergyártás, illetve -kereskedelem; az egészséget és a környezetet súlyosan károsító gyártási eljárások; a gyermekek kizsákmányolásán és a polgári szabadságjogok elnyomásán alapuló tevékenységek.

3.3.2.4. Az *etikus biztosítás* olyan biztosítási tevékenységet jelent, amelyet a következő elvek vezérelnek ⁽¹⁾:

- a) kölcsönösség a biztosítás eredeti jelentéséhez való visszatérés értelmében, vagyis a jólétben élők és a valamilyen veszteséget szenvedők, illetve kompenzációkra szorulóknak közötti szolidaritás eszközeként;
- b) a biztosítás joga, ami azt jelenti, hogy minden embernek joga van a biztosítás védelméhez az esetleges balszerencsékkel szemben, kor, fogyatékoság, vagy egyéb szociális hátrányok miatti igazságtalan megkülönböztetés nélkül;
- c) átláthatóság, azaz világos szerződések és a díjak meghatározási kritériumainak ellenőrizhetősége;
- d) profittermelés a helyi terület számára;
- e) a szerződésre lépő felek méltóságának egyenlő szinten való tiszteletben tartása.

3.3.3. Etikus befektetés

3.3.3.1. Az *etikus befektetés* a környezetvédelem, a fenntartható fejlődés, a szociális szolgáltatások, a kultúra és a nemzetközi együttműködés területén való pénzügyi kezdeményezések finanszírozását jelenti. Az értékpapírok kiválasztása nem kizárólag a hagyományos pénzügyi kritériumok alapján történik, hanem a társadalmi felelősségvállalás kritériumaira, így a munkakapcsolatok minőségére, a környezet védelmére és az átláthatóságra is támaszkodik.

4. A vállalatok társadalmi felelősségvállalása

4.1. A Bizottság Vállalkozási és Szociális Ügyi Főigazgatósága egyes területeken együttműködik a munkáltatói szervezetekkel. Az egyik ilyen terület a megtakarítóknak a pénzügyi piacokat vezérlő mechanizmusok és az elérhető termékek jobb megértése érdekében adott megfelelő tájékoztatás. A pénzügyi továbbképzés valóban szociális felelős módszer annak megelőzésére, hogy a megtakarítók elvárásainak és kockázati profiljuknak nem megfelelő termékekbe fektessék pénzüket.

⁽¹⁾ Idem.

4.2. A társadalmi felelősségvállalási kezdeményezésekben való részvétel egyelőre csak a vállalkozások igen szűk körére, illetve részben általános, minden érintettre vonatkozó tevékenységekre korlátozódik. Bár még hosszú utat kell megtenni, egész ágazatok – pl. népbankok, szövetkezeti bankok, takarékbankok, biztosítási szövetkezetek és kölcsönös biztosítótársaságok – törekednek folyamatosan arra, hogy még többet és jobbat tegyenek.

4.3. Az egyik új keletű probléma a pénzügyi felsővezetőknek és a befektetési bankok vezetőinek juttatott ösztönzők. Ezeket a juttatásokat felül kell vizsgálni, és a vállalat profitjával és eredményével arányos, ésszerű szintre kell visszazsorítani. Manapság a pénzügyi válság által sújtott munkavállalók és fogyasztók helytelenítik a felsővezetők túlzott jövedelmét, amely hozzájárul nehéz helyzetük súlyosbításához. Ezek a javadalmazások gyakran az eredmények sikerétől, illetve kudarcától függetlenül rendkívül magas szinten maradnak.

4.4. A pénzügyi vállalkozások új vezetési modelljei, amelyek részben a negyedéves teljesítményértékelésből adódóan a rendkívül rövid távú profit maximalizálására törekszenek, olykor felelőtlen viselkedést váltanak ki, amint azt a közelmúltban több tagállamban kirobbant pénzügyi botrányok is megmutatták. Ezzel szemben a vállalati társadalmi felelősségvállalás célja a stabil és tartósan fenntartható profit, a vállalatok materiális és immateriális eszközeire támaszkodva, amelyeket a pénzügyi vállalkozások esetében gyakran az alkalmazottak és bízalmon alapuló ügyfélkapcsolataik képviselnek.

4.5. Az EGSZB a CSR szellemében született magatartási kódexek elterjedt elfogadását reméli. Alapvetően fontos, hogy az ilyen kódexek ellenőrizhetőek és ellenőrzötték legyenek, elkerülendő azokat az ismétlődő eseteket, amikor kiváló magatartási kódexeket írtak alá és tettek közzé olyan vezetők, akik ügyfelek százezreivel éltek vissza, amint azt az utóbbi évek legsúlyosabb pénzügyi botrányai is megmutatták ⁽²⁾.

5. Helyi bankok, illetve a helyi gazdasági ágazatok és kkv-k fejlesztése

5.1. Egy-egy piacon különböző típusú bankok versengenek, alapvetően ugyanolyan típusú szolgáltatást nyújtva. A gazdasági hatékonyság mindenkiel szemben elvárás, legyen szó részvénytársaságokról, a részvényesek prémiumaira összpontosító magánbankokról, vagy akár más, környezetük gazdasági és társadalmi fejlődése iránt elkötelezettebb – a kevésbé tehető ügyfélkör hitelekhez való hozzáférést, a kkv-k fejlesztését és a sebezhetőbb társadalmi csoportok és elszigetelt régiók támogatását szem előtt tartó – vállalkozásokról.

⁽²⁾ Ezek a személyek még *honoris causa* elismerést is kaptak a következő indoklással: „helyi, nemzeti és nemzetközi szinten elkötelezett a vállalkozásvezetői tevékenysége gyakorlásában, melyet bátorsággal, kitartással, invenciózus szellemben, magas fokú professzionalizmussal végez, tisztánlátás jellemzi, mindez azon személyeket meghazudtoló etikus magatartással párosul, akik szerint az etika és a gazdaság gyakorlatilag összegegyeztetetlen fogalmak”.

5.2. A tények azt mutatják, hogy a helyi gazdaság növekedési rátája ott növekszik szignifikánsan, ahol a legfejlettebb a helyi bankrendszer. Hangsúlyozni kell továbbá azt is, hogy számos országban a helyi bankok elsősorban takarékpénztárak és szövetkezeti társaságok formáját öltik, amelyek profitjuk jelentős részét a saját régiójukba investálják vissza.

5.3. „A bankrendszernek kettős felelőssége van: a vállalatok szintjén erősíteni kell a hitelintézetek hatékonyságát, nemcsak a jövedelmezőség, hanem az innovatív kapacitás és a foglalkoztatott humántőke minősége tekintetében is; területi szinten pedig hozzá kell járulnia a helyi fejlődéshez, nemcsak a megítélt hitel volumene, hanem a projektek kiválasztásába és a vállalkozók, illetve vállalkozások potenciáljának értékelésébe való beruházási kapacitás tekintetében is. Ezt területi hatékonyságnak nevezhetnénk. Az üzleti hatékonyságot a területi hatékonyság szolgálatába kellene állítani: nincs értelme a hatékony bankok működésének, ha nem járulnak hozzá a helyi fejlődéshez.”⁽¹⁾

5.4. A kkv-k az európai szinten is szervezett, kezességet és garanciát nyújtó társaságokban tagjaik hitelhez való hozzáférését megkönnyítő eszközt találtak. Ezek a társaságok azon kis- és középvállalkozások számára nyújtott beruházási hitelek részét képezik előnyben, amelyek nem rendelkeznek a pénzügyi szervezetek által egy stabil banki kapcsolat létrehozása érdekében kért személyes garanciával.

6. A politikai döntéshozók szerepe

6.1. Az EGSZB abból indul ki, hogy ezen a területen az intervencionista, felülről lefelé haladó megközelítés nem helyénvaló, mivel a tapasztalat azt mutatja, hogy helyesebb, ha a szociális és etikai alapon szerveződő kezdeményezések spontán módon, alulról indulnak ki. Bármilyen „aktív” beavatkozás elűzheti azt a spontán szellemet, ami a gazdasági és pénzügyi rendszer biodiverzitásának elsődleges garanciáját jelenti. Ugyanakkor azonban az EGSZB úgy véli, hogy a döntéshozóknak kerülniük kell az olyan magatartást, amely gátolhatja a meglévő kezdeményezéseket, illetve az újabbak spontán kialakulását.

6.2. Az EGSZB felveti a kérdést, hogy a jellemzően profitorientált szervezetek részéről az etikai/szociális konnotációjú kezdeményezések részesülhessenek-e adó- vagy szabályozási kedvezményekben. Ebből a szempontból két igen eltérő helyzetet kell megkülönböztetni.

6.2.1. Az első: ha egy profitorientált szervezet olyan kezdeményezést indít útnak, amely strukturálisan elkülönül a rendes üzletmenetétől (például a Crédit Agricole bank „Point Passerelle” művelete). Ebben az esetben aligha kérdéses a szokványos bánásmódtól eltérő kompenzáció megítélésének jogossága.

⁽¹⁾ P. Alessandrini (2003): „Le banche tra efficienza gestionale ed efficienza territoriale: alcune riflessioni” (Bankok az üzleti hatékonyság és a területi hatékonyság között: néhány gondolat).

6.2.2. A második: egy profitorientált szervezet kezdeményezése strukturálisan nem választható el a szokásos üzletmenettől. Sokat vitáztak a szakértők arról, jogos-e ilyen körülmények között kompenzációs rendszert bevezetni. Az adózási, pénzügyi és jogszabályi kompenzáció hívei azzal érvelnek, hogy a kezdeményezés pozitív hatásai igazolják a kivételes bánásmódot. Mások ugyanakkor két alapvető érveléssel támadják ezt az álláspontot: egyrészt csak az autonóm gazdasági mérleggel rendelkező (azaz elegendő profitot biztosítani képes) kezdeményezések tudnak tartósan fennmaradni, másrészt a valódi etikai/szociális intézkedéseknek érdekmentesnek kell lenniük, és nem szabad, hogy jogi, pénzügyi vagy adózási előnyök vezéreljék őket. Az etikus/szociális fellépés valójában „önmagát jutalmazza”: maga a tény, hogy jót tett, megfelelő jutalmat jelent elindítója számára.

6.2.3. Az EGSZB úgy ítéli meg, hogy az etikus/szociális kezdeményezéseknek nyújtott kompenzáció valamennyi rendszerben bevett gyakorlat. Az adótörvények csak azoknak a költségeknek az elszámolását teszik lehetővé, amelyek a jövedelemszerzés szükségszerű velejárói. Ez az elv (természetesen bizonyos korlátok és feltételek mellett) nem alkalmazható azokban az esetekben, amikor a kiadások karitatív, illetve szociális célú szervezeteknek szánt adományok. Ebben az esetben az adomány az adóköteles jövedelemből levonható, függetlenül attól, hogy a ráfordítás nem volt a termelés szükséges feltétele.

6.2.4. Az EGSZB úgy véli, hogy a jogi keretek soha nem semlegesek a szervezetek és egyének magatartásával szemben. Erre a megfigyelésre alapozva az EGSZB úgy látja, hogy egy olyan rendszerben, amely eleve bizonyos viselkedésmódot ösztönöz, az az elv, hogy az etikus/szociális kezdeményezéseket szisztematikus, széles körű kompenzációs rendszerrel kell támogatni, megfelel a gazdaságban és a társadalomban betöltött közérdekű szerepre alkalmazandó tisztességességi és ésszerűségi kritériumoknak.

6.2.5. Az EGSZB által javasolt elv egyúttal azt is jelenti, hogy a kompenzáció előnyeit nem közvetlenül az intézményekhez, hanem inkább etikus/szociális kezdeményezéseikhez kell kötni. Az EGSZB ezt nem tekinti önmagában kárhóztatandónak: az etika és a gazdaság nem választható szét erővel, megkövetelve, hogy csak olyan kezdeményezések lehessenek valóban etikusak, amelyek semmilyen gazdasági előnyt nem jelentenek szerzőik számára. Ez végső soron azt jelentené, hogy csak a karitatív adományokat lehetne etikus kezdeményezésként azonosítani.

7. Pénzügyi kompenzáció és adózás

7.1. Az EGSZB üdvözlöi az ilyen irányba mutató kezdeményezéseket. Ez a megközelítés gazdasági szempontból is igazolható. Számos okból kifolyólag – bizonyos politikai döntések, állami pénzügyi kényszerek és gazdasági erők miatt – a „szociális” állam az elmúlt 10–20 évben erodálódott. A gazdasági növekedés nem lehet az egyetlen eszköz, amire a népesség látványos életszínvonal-csökkenésének megelőzésében támaszkodhatunk; kellő teret kell hagyni az alulról építkező kezdeményezések számára is.

7.2. Az állami és magánszektor – a magas szintű jóléti állapot megőrzését szolgáló – integrációját elősegítő szabályozás jellegzetes példája a holland egészségbiztosítási szektor szerkezeti felépítése. Miközben egyrészt a biztosítók kötelesek minden polgárt biztosítani, másrészt a nagyobb kockázatvállalásért cserébe hozzáférhetnek az állami kompenzációs rendszerhez. A holland piac ezenkívül példás kezdeményezéseket indított a HIV-pozitív személyek életbiztosításhoz való hozzáféréseinek a megkönnyítésére is.

7.3. Belgium érdekes példát kínál az alapvető pénzügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés megkönnyítésére irányuló pénzügyi kompenzációra. Itt egy bankközi alap nyújt kompenzációt mindazoknak a közvetítőknek, akik megkönnyítik a szolgáltatásaikhoz való hozzáférést: a gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a legszigorúbb közvetítők nettó befizetői, míg nyitottabb társaik nettó kedvezményezettjei az alapnak.

7.4. Ami az adókedvezményeket illeti, már létezik a kölcsönösségi célokért munkálkodó szövetkezeteket támogató széles körű rendszer.

7.5. A kifejezetten szociális célú szervezeteknek adókedvezményeket nyújtó jogrendszer példája a szociális célú nonprofit szervezetek kezelése Olaszországban.

8. Szabályozás

8.1. A szabályok költségeket és kényszereket jelentenek, terhet róva a vállalkozásokra és a közvetítőkre. Az elmúlt 20 évben a közösségi beavatkozások célja az egyenlő versenyfeltételek biztosítása volt. A hasonló szereplők (pl. bankok, bizto-

sítók stb.) egyenlő alapon történő kezelése révén a szabályok a verseny és a gazdasági hatékonyság ösztönzésének eszközeként szolgáltak. Ha ezt az elvet túl mereven és a szükséges kiigazítások nélkül alkalmazzuk, áthághatatlan akadályt emelhet az etikai és szociális kezdeményezések megszületése és túlélése elé. Ezt a kockázatot az arányosság elvének módszeres és célzott alkalmazása révén minimalizálni lehet – az elv értelmében ugyanis az egyszerű tranzakciókat bonyolító, kis méretű közvetítőkre nem lehet a komplex multinacionális szervezetekkel azonos szabályozási terheket róni.

8.2. Valahányszor egy-egy szervezet kimutathatóan – legalábbis részben, de strukturált és állandó jelleggel – lemond a profit maximalizálásának elvéről, hogy etikus, illetve szociális természetű kezdeményezéseket támogasson, jogosultnak kell tekinteni arra, hogy legalább részben az általános szabályoktól eltérő adózási és szabályozási elvek vonatkozzanak rá. Egyes tagállamok az etikus befektetőkre a bankrendszerre vonatkozó irányelv eltérését alkalmazzák: törekedni kell arra, hogy ezt az elvet valamennyi tagállamra kiterjesszék.

8.3. Bár ezt a szerepet az EK-Szerződés is elismeri, egyes tagállamok továbbra sem méltányolják és támogatják kifejezetten. Törekedni kell a szociálisan felelős kormányzási módszer szisztematikusabb és szélesebb körű elismertetésének biztosítására.

8.4. A versenytorzító tagállami intézkedések elfogadásának megakadályozásával az Európai Bizottság segíthet megóvni a pénzügyi, banki és biztosítási szolgáltatások sokféleségét. Az állami támogatásra vonatkozó szabályokban is figyelembe kell venni ezt a szempontot.

Kelt Brüsszelben, 2008. október 23-án.

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Mario SEPI